

Az elhunyt uralkodókról fennmaradt források

DANKA BALÁZS

A magyar királyok temetkezési szokását illetően Szabó Péter úgy fogalmaz *Végtisztesség* című könyvében, hogy „keveset tudunk” róla.¹ Bár a kutató a főrendi, avagy nemesi családok temetkezési szokását mutatja be munkájában, nem szabad elfelejteni, hogy sokszor a két temetkezési szokás – azaz a királyi; és nemesi, sokban hasonlított egymáshoz. A királyok temetkezési szokásainak vizsgálatához szükséges segítségül hívni az egyéb rokontudományokat, mint a régészetet, illetve a művészet- és a vallástörténetet. A középkori királyi halottkultusz vallás nélkül teljesen értelmetlen, mivel a kultúrát legtöbbször nem a felső hatalom, azaz a királyi udvarok, hanem az egyház formálta és tartotta kezében. Hogy valójában milyen formát öltött ez a kultúra, nem tárgyalja ez a tanulmány, azonban bizonyos elemeivel foglalkozik.

A megvizsgált adatokból adódik a kérdés, hogy vajon mit tudunk a halott királyok végnapjairól? Mennyi információt árulnak el a források, és mennyiben kell segítségül hívni egyéb tudományterületek kutatásait? Milyen temetkezési motívumokat ismerünk, és ezek hogyan jelentek meg az utolsó búcsú során? Ezekre a kérdésekre keresi a választ ez a tanulmány.²

Királyi temetkezések

A királyok temetkezését vizsgálva meg kell említeni a temetkezés menetét, és annak ceremóniáját, illetve kellékeit. A halotti tortól a tényleges temetésig hónapok is eltelhettek, ahogy I. Károly temetésénél tudósít a Képes Krónika.³ De külföldi példát is ismerünk az elhúzódó temetkezésről: II. Edward temetése kapcsán említi egy angol tanulmány, hogy az angol uralkodót csak három hónap leforgása után tudták ténylegesen – feltehetőleg megosztva – eltemetni. Ugyanis míg szívét egy évvel a király halála (1307) után a szürke barátoknál, vagyis a ferenceseknél temették el Newgate-ben felesége mellé, egy külön ezüst tárolóban, addig testét ugyanebben az évben a gloucesteri bencés apátságban (ma már székesegyház) helyezték végső nyugalomra.⁴

A holttest épségének megőrzése tehát komoly felelősséggel járt. Az évszázadok során a konzerváció, és az élő ember emlékének megőrzése vált fontossá. Ilyen emlékmegőrzés a sírfelirat, vagy amikor a halott megjelenik a saját halotti menetében. Idegen szóval ezt nevezzük alteregónak. Feltehető a kérdés: az Anjouk hogyan honosíthatták meg az alteregót Magyarországon? Ha

¹ SZABÓ 1989, 60–61.

² Jelen tanulmány témavezetője dr. Halmágyi Miklós békéscsabai levéltáros.

³ Képes Krónika 212. fejezet (GERÉB 1993, 184–186).

⁴ BURDEN 2004, 16–18.

szintén II. Edward családfáját nézzük, rokonságban állt az Anjoukkal. Maga a dinasztiaalapító is egy Anjounak a fia volt, II. Henrik. Így tehát nem lehetetlen, hogy a szokást ismerhette Károly, vagy az ő eltemetői, és alkalmazták az ő halotti menetében is. Ha megvizsgáljuk II. Edward és I. Károly temetését, meglehetősen sok hasonlóságot fedezhetünk fel. Míg I. Károlynál harminc napot jegyzett fel a Thuróczy Krónika a ravatal és a temetés között, az angol tanulmány három hónapról adott számot. De hozzáteszi, hogy ebből harminc napot az uralkodó holtteste egyhelyben maradt, csak azután vitték Gloucesterbe, és készítették elő a temetésre. Az is érdekes egybeesés, hogy Edward temetésénél hogyan öltöztették fel az elhunyt uralkodót: kesztyűt, inget, tunikát húztak rá, majd egy fafaragványba helyezték (ez az *effigy*, azaz képmás is egyben). Ezután a koporsót nyilvánosan megtekinthették, melyet körbevettek a katonák az uralkodó színeibe öltözve, és megjelent az angol dinasztia két legfontosabb emléke is aranyba öntve: az oroszlán és a leopárd. Ha ezt a hagyományt összehasonlítjuk Károlyéval, az uralkodó halotti menetében szintén megjelennek a lovagok az uralkodó színeibe öltözve, és – a Thuróczy Krónikának hála – tudjuk hogyan öltöztették fel Károlyt, mielőtt megadták volna neki a végtisztességet.⁵

Ha a halott temetési szertartását vizsgáljuk, két temetkezési módot különböztethetünk meg. Az egyik az angol-francia (de szerencsésebb talán normannak nevezni) „*in Effigy*” mód, mikor is a holtat egy halotti maszkkal temetik el (vagy a halottra emlékeztető szarkofágban), mivel a szó jelentése is hasonló: emlékkép. Ezek a különböző maszkok és faragványok a művész azon törekvését érzékeltetik, hogy az uralkodót jelenlévőként kezelik. Talán igyekeztek valóban megrajzolni az uralkodókat, de nem szabad elfelejteni, hogy hatalmuk Istentől volt. Így az ábrázolás inkább szimbólum, semmint tényleges megjelenítés.

Azért nem lehet eldönteni, hogy honnan ered ez a temetkezési hagyomány, mert az angol uralkodók körében először II. Edward temetésénél⁶ találkozunk ezzel a szokással – de valóban igaz, hogy a francia uralkodók körében volt a legdivatosabb. A Westminsterben található az első *effigy*, a legtöbb Saint-Denisben, a francia királyok legfontosabb temetkezőhelyén.

A második temetkezési mód jóval nehezebben magyarázható. A német, avagy „*mos teutonicus*”, de meglehet arab mód az, amikor az elhunyt belsősegeit – mint szív, epe, máj stb. – különböző egyházi intézmények fogadják be. Az első ilyen eset I. Ottó temetkezésénél fordult elő, mivel szíve Goslarban, míg teste a speyeri dómban nyugodott. Az ok egyszerű, mivel az uralkodó igencsak kedvelte a goslari udvart, ezért végakarataiban kifejezetten azt kérte, hogy szívét ide temessék. A Közel-Keleten találkozhatunk a legismertebb „német mód” példájával. Barbarossa Frigyes testét és belsősegeit három különböző városban, Tarsusban, Tyrusban és Antiochiában helyezték végső nyugalomra, holott az uralkodó végakarata az volt, hogy Jeruzsálemben temessék el. Így a három részre

---

⁵ BURDEN 2004, 12–20.

⁶ BURDEN 2004, 13.

osztást nem egyházi, hanem lovagi személyek végezték el. Igaz, a legtöbb ilyen temetkezési hagyomány a német uralkodók körében népszerű (pl Cornwalli Richárd, Raspe Henrik, vagy a Habsburgok), nem kizárt, hogy a németek az araboktól vették át ezt a szokást *újra*. Ha megvizsgáljuk például a török szultánok temetkezési szokásait, két uralkodót is hasonló módon temettek el. I. Murád szíve Rigómezőn, teste Bursában, míg I. Szulejmán szíve Szigetvárnál, teste Edirnében talált végső nyughelyet.

Magyarországon feltehetőleg mindkét temetkezési módot ismerték. Az első temetkezési módra lehet példánk I. Károly, akinek temetése kapcsán megjegyzik a krónikák, hogy „*nem letakart arccal*” temették el. Ezek szerint Károlyig bevett szokás volt a szemfedő vagy maszk használata, illetve a holttest bebugyolálása. Ha a német módot vizsgáljuk, Bonfini megjegyzi munkájában, hogy Mátyást halála után kibelették. Arról azonban nem ad számot, hogy az uralkodónak a belsősegeit hol temették el, csak arról tudósít, hogy egy szurkos ládába helyezték holttestét, és így szállították Székesfehérvárra. Nem lenne idegen ez a fajta temetkezési mód, hiszen Mátyás okkal tekintett magára Ausztria hercegeként. Azért sem lenne példa nélküli ez a temetkezési rítus, mert egy Zsigmond-kori oklevél megemlíti Kercet, a ciszterci szerzetesrend tulajdonában lévő egyházi intézményt, mely királyi személyek maradványait őrizte volna meg az örök időkre.

Ha a magyarországi temetkezési szokásokat megvizsgáljuk, a krónikák alapján három jól körülhatárolható csoport jön létre szövegelemek szempontjából.

- *Első csoport*: azok az uralkodók, akikről a krónikák meglehetősen keveset írnak. Ide tartozik: Orseoló Péter, I. Géza, I. Kálmán, II. Béla, II. Géza, II. László, III. András, Szapolyai János.
- *Második csoport*: egy megosztott csoport, mivel ide azokat az uralkodókat soroltam, akikről a krónikák vagy elhallgatnak információkat, vagy a szövegük már adatgazdagabb, ezért semmiképp sem sorolhatók az első csoportba. Ezek az uralkodók a következők voltak: I. István, Aba Sámuel, I. András, I. Béla, Salamon, I. László, II. István, IV. István, III. István, III. Béla, Imre, II. András, V. István, IV. László, Vencel, Ottó, Nagy Lajos, Kis Károly, Mária, Zsigmond, Albert, I. Ulászló, II. Ulászló, V. László.
- *Harmadik csoport*: akikről a legtöbbet tudjuk, tehát a leggazdagabb a szöveghagyomány. Talán nem véletlen, hogy négy uralkodó sorolható ide: IV. Béla, I. Károly, Hunyadi Mátyás és II. Lajos.

A források alapján feltehető a kérdés, hogy vajon miért tudunk egyes uralkodókról kevesebbet, míg más uralkodókról többet? A kérdés megválaszolásához érdemes figyelembe venni, hogy a Thuróczy Krónika szerkesztője Károly temetéséről számol be a legrészletesebben. Nem kizárt, hogyha a szerző nem is volt jelen a szertartáson, de szemtanúktól értesült róla.

Hasonló következtetésre juthatunk Bonfini esetében is. A szükséztűség oka talán az idő múlása lehet, hogy az elhunyt uralkodóknak inkább ismerték sírhelyeit, mint tényleges elhalálozásuk történetét.

Akikről keveset szólnak a források

Érdemes a régészeti kutatások anyagait segítségül hívni Orseoló Péter (1038–1041, 1044–1046) temetkezésével kapcsolatban. Míg a források elég röviden írnak Péter végső nyughelyéről, addig érdemes a pécsi temetkezésről elolvasni Petrus Ransanus magyarra fordított munkáját, melyben úgy fogalmaz, hogy: „András egyébként gondoskodott arról, hogy Pécsen temessék el, ahol jeles bazilikát emelt Szent Péter tiszteletére.”⁷ Péter pécsi nyughelye érdekes kérdéseket vet fel, mivel a krónikahagyomány szerint az általa alapított pécsi székesegyházban temették el.⁸ Azonban ez az alapítás sokkal inkább I. Istvánhoz köthető. Így Péter inkább a templom átalakítója vagy befejezője lehetett, semmint a tényleges alapító.⁹

II. Béla (1131–1141) temetkezéséről is meglehetősen szükséztűsán szólnak a krónikák. A Képes Krónika Székesfehérvárra helyezi a király végső nyughelyét,¹⁰ míg Petrus Ransanus szerint Bélát Aradon temették. Talán nem lenne képtelenség ez az opció, hiszen Béla életében Arad fordulópontot jelentett, mivel itt számolt le a vak király azokkal a nemesekkel – felesége segítségével –, akik szeme világát kioltották.¹¹

II. Géza temetése a fentebb felsorolt uralkodók között különleges esetnek számít. Bár temetéséről meglehetősen keveset tudunk, az annak során felhasznált eszközökről már annál többet. Tóth Endre egy kiváló tanulmányában arról értekezik, hogy egy kérdéses gyűű talán II. Géza idejére datálható. Egy almandin gyűűről van szó, az alábbi arab felirattal: „*Abdallah ibn Muhammed*”. A kérdéses gyűű sanyarú sorsra jutott, de egyes elméletek szerint nagyjából 1080 környékén már Magyarországon lehetett, s éppúgy lehetett Kőnyves Kálmán gyűűje, mint III. Béláé.¹² Egyes elméletek szerint a gyűű egyértelműen III. Bélához köthető.

III. András temetkezése is különlegesnek számít a maga módján. Az Árpád-ház „*utolsó arany ágacskája*” meglehetősen keveset ült a trónon. Halála azért érdekes, mert a Képes Krónika megjegyzi, hogy nem Székesfehérváron, hanem: „*a budai várban elnyugovék az Űrban, és eltemették Szent János evangélista egyházában, a minorita testvéreknél*”.¹³ Az idézetből kitűnik, hogy Andrást a ferences szerzetesrendhez tartozó minoritáknál temették el.

⁷ Petrus Ransanus (BLAZOVICH – GALÁNTAI 1985, 122).

⁸ Képes Krónika 85. fejezet (GERÉB 1993, 31).

⁹ 1064-ben leégett a templom. Talán ez lehetett a Péter által befejezett épület (FEDELES 2019).

¹⁰ Képes Krónika 163. fejezet (Geréb 1993, 153).

¹¹ Petrus Ransanus (BLAZOVICH – GALÁNTAI 1985, 73).

¹² TÓTH 2005–2006, 141–159.

¹³ Képes Krónika (GERÉB 1993, 63–64).

Akikről keveset vagy többet szólnak a források

A második csoport uralkodói vannak a legtöbben. Ezek az uralkodók azok, akikről már jóval színesebb képet kaphatunk.

I. Istvánról (1000–1038) keveset írnak krónikakompozícióink – azonban nem szabad zárójelbe tenni a legendáriumokat. A Képes Krónika igen egyszerűen fogalmaz: „*Eltették a fehérvári bazilikában*”.¹⁴ Ezzel szemben István legendája jóval bővebben szól szentté avatásáról, mely szerint a sír felnyitásakor egy bizonyos egyházi személyt Szent László is megdorgált: „*De mikoron az szent királynak jogját és ujjában való királi gyűrűjét akkoron semmiképpen nem lelték volna sem az koporsóban, sem kívül, kit úr Isten az ő szerelmes szolgájának továbbá való dicséretire el enyészött vala, annak utána csodaképpen szent angyala miatt ki jelenté elésszer egy Merkurius nevű jámbor fráternek, ki szekuláris pap voltában Fejérvári szent-egyházban kusztosságot viselt vala.*”¹⁵ A dorgálás indoka egyszerű: a szövetben a Szent Jobb volt becsavarva. Valójában jó kérdés, hogy ki lehet a rejtélyes személy, de érdemes a vallás irányából megközelíteni. Ha Mercuriust ugyanis nem tolvajként, hanem megmentőként azonosítjuk, úgy érthető, hogy a fehér ruhás személy valójában egy angyal – így a derék barát gondtalanul őrizhette a szent becses ereklyéjét a szentjobbhi apátságban, ahová később László el is ment a kérdéses kézfejért. Azért is érdemes megmentőként azonosítani, mivel egy szent közbenjárásához három csodára volt szükség. A három csoda közül az egyik maga a Szent Jobb előkerülése volt. Ha jobban megvizsgáljuk a kérdéses szarkofágot, lehet, hogy az valóban üres volt. Lehet, hogy maga a síremlék tehát egy tumba volt. A tumba egy síremlék, illetve szarkofágtípus, mely nem tartalmaz holttestet. Így István holttestét feltehetőleg azért nem találják a legenda szerint, mivel valóban nem volt az eredeti helyén – hanem valahova eltűnhetett. Erre az eltérésre a legendájában találunk rá, hiszen a forrás úgy fogalmaz, hogy „*a boldog test ugyanazon a helyen negyvenöt évig nyugodott*” szarkofágjában, majd „*a többi tag eloszlott, s a hús porba vegyültével teljesen szétfoszlott, csak a jobb kéz őrizte meg csontjaihoz tapadó idegeivel*”,¹⁶ csak a kérdéses kézfej. Hogy lehetséges tehát ez? Úgy, hogy vagy nem István holttestét találták meg, vagy pedig rossz helyen keresték.

Aba Sámuel (1041–1044) király esetében a krónikák megemlékik, hogy újratemetéskor szemfedőjét romlatlanul találták.¹⁷ Érdemes kritikusan szemlélni a Sámuel király temetkezéséről szóló leírásokat, mivel forrásaink azt írják,¹⁸ hogy holtteste romlatlan volt, ez azonban a szentekre igaz elsősorban.

I. Béla (1060–1063) temetkezése szintén érdekesnek mondható, bár szűkszavúak a források azzal kapcsolatban, hogy miért Szekszárdon¹⁹ temették

¹⁴ Képes Krónika (GERÉB 1993, 25).

¹⁵ István király intelmei (SZIGETHY 1982).

¹⁶ Szent István király legendája Hartvik püspöktől 24., valamint 27. fejezet (TARNAI – MADAS 1991).

¹⁷ Képes Krónika (GERÉB 1993, 28).

¹⁸ Képes Krónika 76–77. fejezet (GERÉB 1993, 84–85).

¹⁹ Képes Krónika 96. fejezet (GERÉB 1993, 102).

el. Ennek oka a következő: „A Szent Megváltó monostorában temették el, melyet maga épített azon a helyen, melynek neve Szögyszárd volt. Merthogy Béla szög színű volt és szár, azért nevezte el Szögyszárdnak, a maga állapotáról, monostorát.”²⁰

I. László (1077–1095) temetkezéséről szintén érdemes szót ejteni. Bár a krónikák hasonlóan szűkszavúak Lászlóval kapcsolatban, legendája annál beszédesebb. Az uralkodót Fehérváron akarták eltemetni, mikor halottas szekere, mindenféle környezeti és fizikai behatás nélkül elindult magától Nagyvárad felé.²¹ Az uralkodó végakarataiban Nagyváradot jelölte meg temetkezési helyeként. Egyes félrefordítások azonban nem Váradot tekintik László végső nyughelyének. Mátyás Flórián egy mondatot nem fordított le teljesen,²² mely alapot adott a somogyvári temetés legendájának. Somogyvár azonban több szempontból sem lehetséges temetkezőhely: az egyik indok, hogy a feltárt kérdéses sír túl kicsi lenne az uralkodónak. Sokkalta inkább lehetett ereklyeőrző hely. A második probléma maga az idézett mondat. Eszerint a kérdéses egyházi intézményben nem Szent Lászlót, hanem egy köztisztelőben álló apátot temettek el. Az bizonyos, hogy László nyughelye II. István idejében már Váradon volt, mivel legendája szerint helyszíne volt egy istenítéletnek.²³ Ekkoriban II. István ült már a trónon.

IV. István temetésével kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy korántsem „békés” időszakról tárgyalunk a magyar történelemnek Három uralkodót kell megemlíteni az 1162-72 közötti időszakban, akiknek mind problematikus a temetkezése: III. Istvánt, II. Lászlót, és IV. Istvánt. (mind II. Lászlót, mind IV. Istvánt bizánciak támogatták, tehát ellenkirályokról van szó). IV. István haláláról a krónikák meglehetősen keveset szólnak. A Képes Krónika leírása szerint: „*Szent Gyárfás és Protasius napján, kedden, amikor sok magyar nemes veszett el.*”²⁴ Majd így folytatja a krónika: „*Zimony várában halt meg az Úr 1173-ik évében, április 11-én, csüörtökön, teste Fehérvárott nyugszik.*”²⁵ Ezek alapján végül Zimony várában hunyt el az uralkodó. Niketas Choniates tudósít arról, hogy eret vágtak rajta, és a sebbe mérget kentek, ráadásul a „*hunok*” még Zimony városát is elfoglalták. Emiatt a bizánci császár (Manuel) később hadat üzent a magyaroknak.²⁶ Ioannes Kinnamosnak köszönhetően megtudhatjuk azt is, hogy a királyt valóban megmérgezték, majd a testet meggyalázták, és a szentségekben sem részesítették, hanem a város kapuja elé helyezték. Az uralkodó holttestét végül eltemették: „*A természet figyelmeztetésére István első vértanú templomába vitték.*”²⁷ Tehát István holtteste eredetileg temetetlen volt, majd Zimonyba, István

---

²⁰ Képes Krónika 96. fejezet (GERÉB 1993, 102).

²¹ Szent László király legendája 8. fejezet (TARNAI – MADAS 1991).

²² SOLYMOSI 2011, 128–129.

²³ Szent László király legendája 10. fejezet (TARNAI – MADAS 1991).

²⁴ Képes Krónika (GERÉB 1993, 59).

²⁵ Képes Krónika (GERÉB 1993, 59).

²⁶ MORAVCSIK 1988, 276–277.

²⁷ MORAVCSIK 1988, 229.

vértanú templomában temették el. Azonban valóban érdekes kérdés, hogy hogyan került két trónbitorló holtteste (II. László és IV. István) Székesfehérvárra, ha egyházi átok alatt álltak?²⁸ A források alapján igen ködös képet kapunk. Bodri Ferenc Lukács érsekről szóló könyvében azonban talán válaszlehetőséget ad erre a kérdésre. Lukács esztergomi érsek korának talán legfontosabb személyisége volt, egyben ő volt az az érsek, aki három királyt – III. Istvánt, II. Lászlót és IV. Istvánt – is egyházi átok alá helyezett.²⁹ Arra, hogy az átok milyen jellegű volt – átkozás (*anathema*) vagy kiközösítés (*excommunicatio*) – nem kapunk választ. Az mindenesetre beszédes, hogy Lukács akkor átkozta meg másodszor is IV. Istvánt, miután tudomást szerzett arról, hogy a Délvidéken (ami gyakorlatilag már a bizánciak kezében volt) majdhogynem ortodox vallási erőfölény alakult ki. A kérdéses koronázóérsek tehát semmiképp sem lehetett Lukács, hanem inkább lehetett politikai ellenfele, Mikó kalocsai érsek. Mikó jelen volt II. László koronázásánál, IV. István koronázásánál, és ő volt az az érsek is, aki III. Bélát megkoronázta.³⁰

III. Béla (1172–1196) egy olyan magyar király, akinek ismertek földi maradványai és temetkezési tárgyai is.³¹ Az uralkodó és felesége, Anna királyné nyughelyét Székesfehérváron tárták fel, majd Budapesten, a Mátyás templomban temették el újra a királyi párt. Az uralkodó temetkezése különleges. A székesfehérvári bazilika altemplomában a mai napig megsejlelhetjük a közel két méter magas király vörös szarkofágját. A szarkofágban láthatjuk Béla holttestének körvonalait, mivel az uralkodót halotti lepelbe tekerték. Ahogy a holttest bomlásnak indult, testének körvonalai beleégtek a vörös márványba. A szarkofág azonban ennél is nagyobb rejtélyt őriz. A kérdéses sír felnyitásakor ugyanis találtak benne egy halotti körmeneti keresztet. Ezeket a kereszteteket javarészt klerikus, papi rétegből származó egyének mellé temették, hiszen ez volt hivatásuk jelképe. Az uralkodó, akire igaz lenne ez a tényező, Könyves Kálmán. Tóth Endre munkájában arról ír, hogy véleménye szerint a Mátyás templomban lévő pár nem III. Béla és neje, hanem Könyves Kálmán és felesége.³² Érdemes megemlíteni a papi habitushoz II. István temetkezését. II. István temetéskor a források megemlítik, hogy szerzetesi ruhában, halotti körmeneti kereszttel temetik el. Így tehát, ha ragaszkodunk a klerikus személyhez, akkor Kálmán lenne a kérdéses uralkodó, hiszen ő jött egyházi környezetből, s ült Magyarország trónjára. Ha a rejtély nem fokozódna tovább. A közelmúltban, azaz az elmúlt években egy nagyszabású projekt keretén belül III. Bélát – vagy Kálmánt – exhumálták és DNS tesztet végeztek. A kérdéses teszt elvégzése nem

---

²⁸ BODRI 2003, 88–99.

²⁹ BODRI 2003, 88–111.

³⁰ Annak ellenére, hogy III. Sándor kifejezetten felszólította Lukácsot, hogy tegyen eleget koronázási kötelességének. Valószínűleg ezt azért nem vállalta Lukács, mert félt, hogy Béla esetlegesen túlságosan erős bizánci befolyás alá került a bizánci udvarban töltött éveit alatt (BODRI 2003, 172–184).

³¹ TÓTH: 2005–2006, 141–159.

³² TÓTH: 2005–2006, 141–159.

oldotta meg a problémát. Bár Béla a bizánci udvarban nevelkedett, Kálmánnak volt egy orosz felesége, Kijevi Eufémia, akit Kálmán elkergetett házasságtörés vádjával. Így egészen biztos, hogy ő nem nyugodhatott Kálmán király mellett Fehérváron, ahogy erről Szabados György is értekezik írásában.³³

II. András (1205–1235) királyról, III. Béla unokájáról a krónikakompozíciók meglehetősen keveset tudósítanak. Egy ciszterci szerzetes, Albericus jóvoltából azonban tudjuk, hogy a király végső nyughelye korántsem volt zavartalan. Ugyanis a holttestért egyházi pert indított a pilisi apát.³⁴ II. András végakarata szerint Egresen, második felesége, Courtenay Jolán mellett kívánt temetkezni,³⁵ a pilisi apát azonban úgy gondolta, hogy a holttestnek az első felesége, Merániai Gertrúd mellett a helye. Pilisben a cisztercieknél temették el a magyar királyné maradványainak egy részét – igaz a másik nyughelye a királynőnek Lelesz volt, a premontrei monostor, mivel itt szerzett tudomást II. András arról, hogy feleségét meggyilkolták a magyar előkelők.³⁶ A holttestért való egyházi per végül sikertelen volt, mivel András maradt eredeti nyughelyén. Nem Egres azonban az egyetlen lehetséges temetkezési hely II. András esetében. Bácsatyai Dániel munkájában arra hívja fel a figyelmet, hogy a budai krónika valóban arról számol be, hogy András Szent László lábainál pihen. A kutató, aki Mügelni Henrik Chronikonját is tanulmányozta, azonban azt is jelezte, hogy a váradi krónika nem említi, hogy András eredetileg Váradon lett volna eltemetve.³⁷ Egyes régészeti vélemények szerint valószínűleg valóban megtalálták II. András sírját Egresen.³⁸

I. Ulászló (1440–1444) a fentebb felsorolt uralkodók közül talán a legérdekesebb. Feltehetően a várnai csatamezőn halálozott el. A király haláláról azonban mondák keletkeztek, méghozzá nem egy, hanem három változatban. Az egyik elbeszélés szerint Ulászló nemcsak, hogy túlélte a veszteségekkel teli ütközetet, de onnan el is menekült. Menekülési útvonala nem Magyarország felé, hanem Spanyolországba vezetett, azon belül is Madeira szigetére.³⁹ Az uralkodó azonban itt nem fejezte be földi pályafutását. A monda szerint letelepedett, szerzetesi fogadalmat tett, és apja lett a világ leghíresebb felfedezőjének, Kolumbusz Kristófnak. A harmadik monda szerint Ulászló eredetileg nem Várnánál, hanem egy kis Faluban, Obrochistén, avagy Ak Yazala Babában lehelte ki lelkét. Ezért a bolgár régészek terve, hogy megkeressék a király holttestét.⁴⁰ Nemez az egyedüli legenda Ulászló túlélésével kapcsolatban. Az Alvó Lovagok című könyv megjegyzi, hogy egy Ulászló-hasonmás megjelent Poznańban, magát a királynak hazudva. Amikor azonban a város lakossága

---

³³ SZABADOS 2016.

³⁴ Nem egyedüli eset – lásd a következő fejezetben.

³⁵ BÁCSATYAI 2015, 263.

³⁶ KÖRMENDI 2014, 95–125.

³⁷ BÁCSATYAI 2015.

³⁸ MEGTALÁLTÁK II. ANDRÁS SÍRJÁT 2019.

³⁹ SROKA é.n., 1–5.

⁴⁰ SROKA é.n., 1–5.

elkezdte faggatni az álkirályt, hamar lebukott, és büntetésképp pellengérré állították, majd megvirgácsolták.⁴¹

De ha megvizsgáljuk a török forrásokat Ulászló halálával kapcsolatban, azok egyértelműen fogalmaznak: „Mert az átkozott király szívében az ördög kísértése diadalmaskodott s ez elbizakodottá tette őt; az elbizakodottságában hősnek hívén magát azt gondolta, hogy a sereget ő egyedül szétveri, és ezért a középpontra rohant [...] lova megboltlott, az átkozott király pedig [...] leesett róla. [...] az átkozott király fejét levágták és Murád szultánhoz vitték”.⁴² Így a török források alapján a jövő régészeinek érdemes az egykori várnai ütközet helyszínét – különösen a szultán sátrának a környezetét megvizsgálni.

A legendákból kitűnik, hogy az európai közgondolkodás feltehetően úgy vélte, hogy Ulászló túlélhette az ütközetet. Az egészen bizonyos, hogy a kérdéses testet nem csak a magyar, de feltehetőleg a török erők is keresték, ugyanis a két vallás (keresztény-iszlám), bár különböző volt, egy dologban hasonlítottak: az elhunynak meg kellett adni a végtisztességet.

Akikről a legtöbb forrás áll rendelkezésünkre

IV. Béla (1235–1270), II. András fia a tatárjárás után kényes helyzetbe került. Lánya a Margit-szigeten⁴³ a domonkosoknál kívánt nyugodni, úgyszintén fia, a későbbi V. István is.⁴⁴ Béla ekkor fordult el a domonkosoktól, s lett figyelmes a kisebb ferences testvérekre, azaz a minoritákra. IV. Bélát eredetileg Esztergomban, a minoriták templomában temették el,⁴⁵ végakarata is erről tanúskodott. Mivel a fia, a herceg, és egykori királynéja már a minoritáknál lett nyughelyre (Esztergomban, a minorita templomban),⁴⁶ a király végakarata is az lehetett, hogy rokonai mellé temessék. Hasonlóan II. Andráshoz, apjához, az ő csontjai sem maradtak háborítatlanul. Csontjait a „törvény ellenére” Fülöp esztergomi érsek kihantoltatta, majd saját egyházi intézményébe, az esztergomi bazilikába vitette, s ott újra eltemettette. A minoriták, nem tűrvén a szentséggyalázást, egyházi pert indítottak az uralkodó holttestéért. A krónikák szerint igen hosszú lett a per, melyben a döntőbíró nem más volt, mint a pápa. Végül a holttestet visszanyerték a minoriták, s saját egyházi intézményükben, a Szent Szűz oltáránál eltemették. A sírhely azért igencsak különleges, mivel a krónikáknak köszönhetően megmaradt IV. Béla sírfelirata. Ez volt olvasható a király nyughelyénél: „Mária-oltáron, nézd, nyugszik a sírban e három: Béla, neje s herceg – örvend-jenek ők az egeknek!”⁴⁷

---

⁴¹ SNOPEK 1988, 70–71.

⁴² THÚRY 1893, 20–23.

⁴³ DÜMMERTH 1976.

⁴⁴ FEUERNÉ TÓTH 1964, 122.

⁴⁵ Képes Krónika 179. fejezet (GERÉB 1993, 161–162).

⁴⁶ Képes Krónika 179. fejezet (GERÉB 1993, 162).

⁴⁷ Képes Krónika (GERÉB 1993, 61).

A legkülönlegesebb azonban I. Károly (1308–1342) temetési menete. Az uralkodóról megjegyzik a források, hogy „*nem letakart arccal*”⁴⁸ temették el, mint földi elődeit. Az uralkodó holttestének ilyen jellegű elfedése európai tendencia volt, így nem lehetett szokatlan a magyarországi használata sem. Azonban jóval szokatlanabb volt az, amit az Anjouk hoztak magukkal – s ami később még jelentősebbé vált dinasztikus kapcsolatépítései során.⁴⁹ Ez volt az alteregó,⁵⁰ avagy a hasonmás. I. Károly halotti menetében ugyanis megjegyzi a krónikahagyomány, hogy három lovas volt jelen, királyhoz méltón öltözve. Egy dárdaökleléshez, egy hadba vonuláshoz, egy pedig a mindennapi életben viselt királyi öltözetben. Tehát mintha a király jelen lenne a saját temetésén. Ez a hagyomány annyira fontos volt, hogy Nagy Kázmér temetésekor (I. Károly sógora), megjegyzik a lengyel források,⁵¹ hogy az uralkodót a lovagok így kísérték utolsó útjára. A holttest felöltöztetéséről is sokat megtudunk: dinasztikus színekbe öltöztették, fejére koronát illesztettek, testén skarlát színű öltözet volt,⁵² lábain pedig lovagláshoz használatos csizma, sarkantyúval együtt. A halott király megidézése tehát igen fontos volt, melyet az Anjouk hoztak magukkal, azonban némi eltérés fedezhető fel az egyes területek között: míg az angliai II. Edward temetésén effigyit, tehát maszkot alkalmaztak,⁵³ addig Károly temetésén ez teljesen kizárt volt, mivel „*nem letakart arccal*” temették el, ahogy a tanulmány fentebb idézi. Az is beszédes, hogy egyes elbeszélések szerint, Károly temetése után a halotti koronát elrabolta egy papi rendbe tartozó személy, János székesfehérvári örkanonok. Miután Károly sírját felnyitotta, a testtét meggyalázta, azaz meztelenre vetköztette, majd halotti aranykoronáját elrabolta. Tettéért súlyos következményekkel felelt: a bárók és a prelátusok kenyerén és vízen való örök börtönre ítélték, birtokait pedig elkobozták.⁵⁴

I. Mátyás király (1458–1490) meglehetősen balszerencsésen hunyt el, egyes jelentések szerint Bécs bevétele után rosszul lett.⁵⁵ Mátyás temetésének körülményeit Antonio Bonfini írta le. Az uralkodó, miután elhunyt, belsőégeit kiszedték, majd szurkos ládába helyezték (de csak a holttestét), mivel a holttest elkezdett bűzleni.⁵⁶ A belsőségek kivétele azonban nem magyar, hanem német temetkezési hagyományokra vezethető vissza. A német temetési rítus szerint, az uralkodó vagy előkelő belsőégeit egyéb egyházi intézményekben helyezték el, melyről számos példát lehetne felhozni, de a legkorábbi kétségtelenül I. Ottó, akiről Merseburgi Thietmar jegyzi fel, hogy Memlebenben, a bencés

⁴⁸ Chronica Hungarorum (HORVÁTH 1973, 100).

⁴⁹ CHRUBASIK 2009.

⁵⁰ SZABÓ 1998, 745–748.

⁵¹ CHRUBASIK 2009.

⁵² Képes Krónika 212. fejezet (GERÉB 1993, 186–188).

⁵³ BURDEN 2004, 12–20.

⁵⁴ AO XXXIII. 659.

⁵⁵ BONFINI X. fejezet, (GERÉB 1959).

⁵⁶ BONFINI V. fejezet (GERÉB 1959).

szerzetesrend kolostorában temették volna el belsősegeit, míg holtteste a magdeburgi dómban lelt végső nyugalomra.⁵⁷

Mátyás belsősegeit nem tudjuk, hol temették el, csak annyit közölnek a források, hogy Bécsből hajón Budáig, majd onnét Fehérvárra vitték. Itt megjegyezném azonban, hogy Bonfini az alábbiáról tudósít minket: „Úgy döntött a tanács, hogy a nagy királynak kettős temetése legyen, az egyik Bécsben, a másik pedig Fehérvárt; fejedelmi méltósághoz képest ott jelképesen, itt sirban temessék el.”⁵⁸ A ravatalon végül a holttestet megint mindenki megtekinthette, és a legnagyobb pompában temették el. Mátyás esetében sem használtak szemfedőt, és hasonlóan I. Károlyhoz, itt is megjelentek különböző szimbólumok, például a kormányzópálca, mely az uralkodót szimbolizálta.⁵⁹

II. Lajos (1516–1526) az utolsó olyan uralkodó, akinek érdemes a temetkezését megvizsgálni. A királyt feltehetőleg a mohácsi síkon érte a halál. Haláláról és temetkezéséről azonban elég vitatható információkkal rendelkezünk. Czrettricz Ulrich, a király kamarása, az ütközet után elmenekült, majd Mária királynénak beszámolt a történekről. Ekkor a királynő parancsot adott neki, hogy szedje össze embereit, s kutassa fel az elhunyt uralkodó holttestét.⁶⁰ A királyt hamar megtalálták, Czrettricz elbeszélése szerint „*sose találtunk oly holttestet mely ennyire ép lett volna*”.⁶¹ Ha elfogadjuk azt, hogy a holttest valóban érintetlenül került volna elő, az mindenképp a szentségről tanúskodna, azonban a „szentcsinálást” kizárhatjuk, mivel a kérdéses holttesten megtalálták Mária királyné szívmedáljának a másik felét⁶² (az első fele a királynénál volt), ami azért lényeges, mivel a kérdéses fémlet, mikor a királynő visszavonult Németalföldre, beolvasztotta. Adódik azonban más lehetőség is a király halálára. Szerémi György, aki a csata szemtanúja volt, *Levél Magyarország romlásáról* című munkájában arról írt, hogy a király elmenekült a csatából, majd egy jobbágytanyán megszállt, ahol is nemesei (Szapolyai János, a későbbi király rokona, György volt) egy kérdéses oklevél miatt rátámadtak, majd meggyilkolták.⁶³ A támadásra berontottak Tomori Pálnak, a király hadvezérének emberei, akik a „három cseh” karddöfés által meggyilkolt király holttestének látványára szintén gyilkolásba kezdtek, s megölték a király orgyilkosait. A zajra berontottak a király emberei, akik látták az uralkodót vérbe fagyva, a nemeseket meggyilkolva, és ekkor ők megölték Tomorit, mivel azt feltételezték, hogy ő volt mindenki gyilkosa. A történettel ellentétben azonban a csatáról szóló török feljegyzések azt írják, hogy Tomorit elfogták, majd lefejezték a szultán emberei, és a szultán sátra előtt egy karóra húzva

---

⁵⁷ Ottonian Germany (WARNER 2001, 125).

⁵⁸ Bonfini X. fejezet (GERÉB 1959).

⁵⁹ Bonfini X. fejezet (GERÉB 1959).

⁶⁰ BOTLIK 2002.

⁶¹ FARKAS 2016, 125–138.

⁶² FARKAS 2015, 390.

⁶³ KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE 1989, 146–147.

köszemlére tették a levágott fejét.⁶⁴ Így Tomori aligha lehetett jelen a többes gyilkosságnál. Az bizonyos, hogy Lajos holttestét kihantolták, majd eltemették Fehérváron. Ez azért érdekes, mert a beszámolók szerint volt egy második temetés, amikor Szapolyai János is eltemettette az uralkodót.⁶⁵ A történészek véleménye szerint ez a második temetés inkább szimbolikus volt, semmint tényleges. Az új király feltehetőleg csak síremléket állíttatott az elhunyt tiszteletére, és Mária királyné emberei találhatták meg ténylegesen az uralkodót. Az exhumáláskor ugyanis a királyné emberei „*jegyeket*” fedeztek fel az elhunyt holttestén: a fogán és a lábán. Feltehető a kérdés, hogy egy udvari kamarás honnan rendelkezhetett ilyen információkkal? Ezt a kérdést azonban a mai napig nem sikerült megválaszolni. Ismert, hogy az eltűnt uralkodó holttestét a török szultán is kerestette, így bárkit is temettek el Fehérváron, arról tudhatott a török uralkodó is.⁶⁶

Összegzés

A magyar temetkezési hagyományokat vizsgálva arra a következtetésre juthatunk, hogy a fennmaradt krónikák, legendák sokszor valóban szűkszavúak, de a régészet és a művészettörténet kiegészítheti az írott forrásokat. A fentebb elemzett források segítségével talán pontosabb képet alkothatunk a királyok temetkezéséről. A tisztességes eltemetés nem minden uralkodónak adatott meg, de ugyanúgy az udvar és az egyház kötelessége volt, mint a koronázás. Az elhunyttól való végső búcsú, a halotti tor és a végső temetés között akár hónapok is eltelhettek. A magyar hagyományok olyannyira fontosak voltak, hogy hatottak a külföldi uralkodódinasztiákra is. Ha például a ciszterci rend európai terjedését vesszük, úgy arra a következtetésre juthatunk, hogy II. András és családtagjainak körében divatos volt a fehér barátok kolostoraiba temetkezni. Mind II. András, mind első felesége, Gertrúd, de még lánya is a ciszterci rend kolostoraiban letek végső nyugalmat (igaz utóbbi lány, Jolánta, akit később boldoggá is avattak Spanyolországban, Vallbonában). Az ilyen jellegű dinasztikus kötődés tehát sokatmondó, ahogy az is, hogy bizonyos szokásokat átvettek, többek között a lengyelek az alteregót. Így lehet mondani, hogy a magyar temetkezési hagyomány illeszkedett az európai szokáskörhöz, de bizonyos pontokon némiképp el is tért az európai gyakorlattól. A szakrális temetkezőhely vágya, mint amilyen az angol királyoknak a westminsteri székesegyház, sose alakulhatott ki a középkori Magyarországon, mivel a temetkezőhelyek eléggé eltérő helyszíneken jöttek létre, így Székesfehérvár a harminchét uralkodóból mindössze tizenöt számára adott végső nyughelyet, akik közül néhány azonosítása vitatott. Az is beszédes adat, hogy István után az első uralkodó, akit a történelmi koronázó városba temettek el, Kálmán volt. Így elmondható, hogy közel száz év telt el a két temetés között. Tehát a szakralitás igazi letéteményese

⁶⁴ Szulejmán Naplói (THURY 1893, 315–316).

⁶⁵ Vö. KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE 1989.

⁶⁶ FARKAS 2016.

bár István volt, sokkal inkább Kálmán indította el a tényleges fehérvári temetkezés hagyományát.

Források

- AO XXXIII = *Anjou-kori Oklevéltár. XXXIII. kötet. 1349.* Szerk.: Sebők Ferenc. Budapest–Szeged : Szegedi Középkorász Műhely, 2014.
- Bonfini / GERÉB 1959 = Bonfini, Antonio: *Mátyás Király: Tíz könyv a magyar történetből.* Ford.: Geréb László. Budapest : Helikon Kiadó, 1959.
- Chronica Hungarorum / HORVÁTH 1973 = *Chronica Hungarorum 1473.* Ford.: Horváth János. Budapest : Zrínyi Nyomda, 1973.
- István király intelmei / SZIGETHY 1982 = *István király intelmei.* [Gondolkodó magyarok] Az előszót és a jegyzeteket írta: Szigethy Gábor, ford.: Kurcz Ágnes. Budapest : Magvető Kiadó, 1982.
- Képes krónika / GERÉB 1978 = *Képes krónika.* Ford.: Geréb László. Budapest : Magyar Hírlap és Maecenas Kiadó, 1993.
- MORAVCSIK 1988 = Moravcsik Gyula: *Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai.* Budapest : Akadémiai Kiadó, 1988.
- Ottonian Germany / WARNER 2001 = *Ottonian Germany: The Chronicon of Thietmar of Merseburg.* Translated and annotated: Warner, David A. Manchester–New York : Manchester University Press, 2001.
- Petrus Ransanus / BLAZOVICH – GALÁNTAI 1985 = Petrus Ransanus: *A magyarok történetének rövid foglalata.* Ford.: Blazovich László – Sz. Galántai Erzsébet. Budapest : Európa Könyvkiadó, 1985.
- Szent István király legendája Hartvik püspöktől / TARNAI – MADAS 1991 = Szent István király legendája Hartvik püspöktől. In: Tarnai Andor – Madas Edit (szerk.): *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor (1000–1530).* H.n. : Sermones Compilati–ELTE Régi Magyar Irodalomtudományi Intézet, 1991.; http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=042_055_Hartvik (Letöltés: 2020.06.24.)
- Szent László király legendája / TARNAI – MADAS 1991 = Szent István király legendája Hartvik püspöktől. In: Tarnai Andor – Madas Edit (szerk.): *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor (1000–1530).* H.n. : Sermones Compilati–ELTE Régi Magyar Irodalomtudományi Intézet, 1991.; http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=059_064_Laszlo_legenda (Letöltés: 2020.06.24.)

Irodalom

- BÁCSATYAI 2015 = Bácsatyai Dániel: Az egresi ciszterci monostor korai történetének kérdései. *Századok* 149:2 (2015) 263–299.
- BODRI 2003 = Bodri Ferenc: *Lukács érsek és kora*. Budapest : Kossuth Kiadó, 2003.
- BOTLIK 2002 = Botlik Richárd: 1526. október 19. (Adalékok Sárffy Ferenc győri várparancsnok jelentéséhez). *Századok* 136:1 (2002) 669–677.
- BURDEN 2004 = Burden, Joel: *Re-writing a Rite of Passage: The Peculiar Funeral of Edward II*. In: McDonald, Nicola F. – Ormrod, William Mark (eds.): *Rites of Passage. Cultures of Transition in the Fourteenth Century*. Woodbridge : Boydell & Brewer–York Medieval Press, 2004, 13–30.
- CHRUBASIK 2009 = Chrubasik, Katharina: Lage und Funktion des Grabmals II. Wladislaws II. Jagiello. In: Borkowska, Urszula – Hörsch, Markus (Hrsg.): *Hofkultur der Jagiellonendynastie und verwandter Fürstenhäuser*. [Studia Jagellonica Lipsiensia 6.] Bonn : Jan Thorndorff Verlag–Universität Leipzig, 2009, 67–76.
- DÜMMERTH 1976 = Dümmerth Dezső: Árpádházi Szent Margit halála éve és a legendák. *Irodalomtörténeti Közlemények* 102:5–6 (1976) 617–620.
- FARKAS 2015 = Farkas Gábor Farkas: Új kérdések II. Lajos rejtélyes halálával és temetésével kapcsolatban. *Magyar Könyvszemle* 131:4 (2015) 381–396.
- FARKAS 2016 = Farkas Gábor Farkas: II. Lajos király temetése. In: Farkas Gábor Farkas – Szebelédi Zsolt – Varga Bernadett (szerk.): *„Nekünk mégis Mohács kell...” II. Lajos rejtélyes halála és különböző temetése*. Budapest : MTA BTK–OSZK, 2016, 125–138.
- FEUERNÉ TÓTH 1964 = Feuerné Tóth Rózsa: V. István király sírja a Margitszigeti domonkos apácakolostor templomában. *Budapest Régiségei* XXI (1964) 115–131.
- KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE 1989 = Kolozsvári Grandpierre Endre: Lajos király három halála és négy temetése. Történelmi oknyomozás. Budapest : Móra Könyvkiadó, 1989.
- KÖRMENDI 2014 = Körmendi Tamás: A Gertrúd királyné elleni merénylet körülményei. In: Majorossy Judit (szerk.): *Egy Történelmi gyilkosság margójára. Merániai Gertrúd emlékezete 1213–2013*. [Ferenczy Múzeum kiadványai – Monográfiák A/2.] Szentendre : Ferenczy Múzeum, 2014, 95–124.
- SNOPEK 1988 = *Alvó lovagok. Lengyel regék és mondák*. Válogatta és összeállította: Snopek, Jerzy. Budapest : Móra Könyvkiadó, 1988.

- SOLYMOSI 2011 = Solymosi László: Szent László király somogyvári sírjának legendája. In: Gecsényi Lajos – Izsák Lajos (szerk.): *Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára.* Budapest : ELTE Eötvös Kiadó–MTA Társadalomkutató Központ., 2011, 125–142.
- SROKA é.n. = Sroka, A. Stanislav: *The Secrets Of Wladislaw III. of Varna (Wladislaw Warneńczyk) the King of Poland and Hungary.* Kézirat. (Letöltés: 2020.02.09.)
- SZABADOS 2016 = Szabados György: Könyves Béla király? Egy székesfehérvári királysír azonosításáról. *Alba Regia. Annales Musei Stephani Regis – Alba Regia. A Szent István Király Múzeum Évkönyve C sorozat* 44 (2016) 193–204.
- SZABÓ 1989 = Szabó Péter: *Végtisztesség.* Budapest : Magvető Kiadó, 1989.
- SZABÓ 1998 = Szabó Péter: Királyi temetkezési kultúránk újabban felfedezett forrásai elé. *Irodalomtörténeti közlemények* 102:5–6 (1998) 744–759.
- THÚRY 1893 = Thúry József (szerk.): *Török történetírók.* I. kötet. Budapest : MTA, 1893.
- TÓTH 2005–2006 = Tóth Endre: III. Béla vagy Kálmán? *Folia Archaeologica* 52 (2006) 141–161.

Internetes források

- FEDELES 2019 = Fedeles Tamás. *Uralkodói sír király nélkül? – Orseolo Péter a pécsi székesegyházban.* Újkor.hu 2019.09.14.; <http://ujkor.hu/content/uralkodoi-sir-kiraly-nelkul-orseolo-peter-pecsi-szekesegyhazban> (Letöltés: 2020.02.11.)
- MEGTALÁLTÁK II. ANDRÁS SÍRJÁT 2019 = Megtalálták II. András sírját. *Háromszék* 2019.08.30.; <https://www.3szek.ro/load/cikk/125948/megtalaltak-ii-andras-sirjat> (Letöltés: 2020.02.09.)

Burial places of Medieval Kings

BALÁZS DANKA

If we don't know much about the funerals of kings in the Middle-Ages, than why do we have so many memories about this theme? It's not true, because archaeology and theology are helping us. Between mourning and the actual funeral it could pass a month. This is written down in the Hungarian Chronicle about the funeral of Charles I's funeral. We know about two funeral types: a french-english (or the Anjou tradition), and a German-One (maybe arabic called in German: Mos Teutonicus). In Europe we see, that both these burial types use people when the kings have died, and that the rulers must be buried. This study is mostly about the Hungarian rulers, whose funeral memories were preserved in our sources. Not just Charles, but Matthias from the house of Hunyadi family's burying is also interesting. The most interesting burial story is of Ladislaus II from the Jagiello family. His burial was not finished, because he died in the field in the battle of Varna, if our sources are true. But the Turkish and polish sources describe another story about Ladislaus. There is a chance that he survived the battle, or he was probably killed. The latest one of these studies, which is about Louis II of the Jagiello family whose funeral and death is the most mysterious case. But what exactly do we know about this theme? What are the sources saying? How have the people burry their kings? How much time is enough to grieve, and what memories there are about this theme? Crowns, Tunics, Rings etc.